

บทที่ 4

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

การศึกษาเรื่องความแตกต่างของการมีหลักประกันสุขภาพระหว่างแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่นในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีสิทธิหลักประกันสุขภาพระหว่างแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่นในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ และการใช้บริการทางการแพทย์และค่ารักษาด้านสุขภาพ ตามลักษณะการเจ็บป่วยโดยสำรวจครัวเรือนแรงงานไร้ฝีมือที่ประกอบอาชีพก่อสร้าง ตัดยาง/ปลูกผัก ในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา จำนวน 456 คน เปรียบเทียบแรงงานย้ายถิ่น 253 คน แรงงานไม่ย้ายถิ่น 203 คน ซึ่งจะนำเสนอผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การประมาณค่าความแตกต่างระหว่างแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น จำแนกตามลักษณะประชากร สังคมเศรษฐกิจ สถานะสุขภาพ และสิทธิหลักประกันสุขภาพ และข้อมูลเกี่ยวกับการใช้บริการทางการแพทย์และค่ารักษาด้านสุขภาพ ตามลักษณะการเจ็บป่วย

1.1 การประมาณค่าความแตกต่างระหว่างแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น จำแนกตามลักษณะประชากร สังคมเศรษฐกิจ สถานะสุขภาพ และสิทธิหลักประกันสุขภาพ

1.2 จำนวนและร้อยละการมีสิทธิหลักประกันสุขภาพที่อำเภอสะเดาของแรงงานย้ายถิ่น จำแนกตามระยะเวลาการย้ายถิ่น

1.3 จำนวนและร้อยละ การมีหลักประกันสุขภาพของแรงงานก่อสร้าง จำแนกตามขนาดสถานประกอบการ (จำนวนคนงาน) และการย้ายถิ่น

1.4 เหตุผลการไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพที่อำเภอสะเดา

1.5 ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้บริการทางการแพทย์ และค่ารักษาสุขภาพของแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น จำแนกตามสิทธิหลักประกันสุขภาพ นำเสนอกลุ่มโรคที่พบบ่อย ได้แก่ โรคติดเชื้อทางเดินหายใจส่วนต้นเฉียบพลัน อาการปวดต่าง ๆ โรคระบบทางเดินอาหาร อุบัติเหตุต่าง ๆ โรคทางทันตกรรม และโรคเรื้อรัง

ส่วนที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างการไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพกับปัจจัยต่าง ๆ โดยวิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุแบบโลจิสติก (Multiple Logistic Regression) รายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละส่วน มีดังนี้

ส่วนที่ 1 การประมาณค่าความแตกต่างระหว่างแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น จำแนกตามลักษณะประชากร สังคมเศรษฐกิจ สถานะสุขภาพ สิทธิหลักประกันสุขภาพ และข้อมูลเกี่ยวกับการใช้บริการทางการแพทย์และคำรักษาด้านสุขภาพ ตามลักษณะการเจ็บป่วย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอเป็นจำนวนและร้อยละ การอนุมานค่าโดยใช้ 95%confidence interval (95%CI) ทดสอบสมมติฐานความแตกต่างด้วยสถิติ binomial exact test สำหรับข้อมูลชนิดไม่ต่อเนื่อง (discrete) ใช้การทดสอบด้วยสถิติ Mann-Whitney U test และ t-test สำหรับข้อมูลชนิดต่อเนื่อง (continuous) ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ในกรณีอายุ ใช้ค่ามัธยฐาน (median) ในกรณีรายได้ครัวเรือนต่อปี และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน (ตาราง 8, 19, 20)

1.1 การประมาณค่าความแตกต่างระหว่างแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น จำแนกตามลักษณะประชากร สังคมเศรษฐกิจ สถานะสุขภาพ และสิทธิหลักประกันสุขภาพ ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกครัวเรือน อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ครัวเรือนต่อปี การรับรู้ระดับสุขภาพ (SRH) มีโรคเรื้อรัง ความดันโลหิตสูง สิทธิหลักประกันสุขภาพ (ตาราง 8)

ตาราง 8 การประมาณค่าความแตกต่างระหว่างแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น จำแนกตามลักษณะประชากร สังคมเศรษฐกิจ สถานะสุขภาพ และสิทธิหลักประกันสุขภาพ

ตัวแปร	แรงงานย้ายถิ่น (n=253)		แรงงานไม่ย้ายถิ่น (n=203)		ความแตกต่างของร้อยละ		
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละ	95% CI	p-value
อายุ (ปี)							0.0029 ^a
15 - 25	37	14.6	21	10.3	4.3	-1.8, 10.3	
26 - 35	73	28.9	44	21.7	7.2	-0.8, 15.1	
36 - 45	90	35.6	63	31.0	4.5	-4.1, 13.2	
> 45	53	21.0	75	37.0	-16	-24.3, -7.7	
	$\bar{X} = 37.3$ S.D.=11.0		$\bar{X} = 40.5$ S.D.=11.6				
เพศ							
ชาย	159	62.9	139	68.5	-5.6	-14.4, 3.1	0.2095 ^b
สถานภาพสมรส							0.106 ^b
โสด	24	9.5	31	15.3	-5.8	-11.9, 0.3	0.0594 ^b
คู่	216	85.4	158	77.8	7.5	0.4, 14.7	0.0371 ^b
หม้าย หย่า แยก	13	5.1	14	6.9	-1.8	-6.2, 2.7	0.4292 ^b

ตาราง 8 (ต่อ)

ตัวแปร	แรงงานย้ายถิ่น (n=253)		แรงงานไม่ย้ายถิ่น (n=203)		ความแตกต่างของร้อยละ		
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละ	95% CI	p-value
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน							0.0000 ^c
1 - 2 คน	129	51.0	30	14.8	36.2	28.3, 44.1	
3 - 4 คน	90	35.6	92	45.3	-9.8	-18.8, -0.7	
> 5 คน	34	13.4	81	39.9	-26.5	-34.4, -18.5	
		Median=2		Median=4			
อาชีพ							
ก่อสร้าง	138	54.6	102	50.3	4.3	-4.9, 13.5	0.3608 ^b
ตัดยาง/ปลูกผัก	115	45.5	101	49.8	-4.3	-13.5, 4.9	0.3608 ^b
ระดับการศึกษา							0.0044 ^c
ไม่ได้เรียน	10	4.0	12	5.9	-2.0	-6.0, 2.1	
ประถมศึกษา	208	82.2	135	66.5	15.7	7.7, 23.7	
มัธยมตอนต้น, ปวช	22	8.7	32	15.8	-7.1	-13.2, -1.0	
>มัธยมตอนต้น, ปวช	13	5.1	24	11.8	-6.7	-11.9, -1.5	
รายได้ครัวเรือนต่อปี (บาท)							0.0000 ^c
< 45,000	75	29.6	32	15.8	13.9	6.3, 21.4	
45,001 - 70,000	82	32.4	48	23.7	8.8	0.6, 17.0	
70,001 - 100,000	73	28.9	53	26.1	2.7	-5.5, 11.0	
> 100,000	23	9.1	70	37.5	-25.4	-32.8, -18.0	
		Median=67,500		Median=96,000			
การรับรู้ระดับสุขภาพ (SRH)							0.7340 ^c
ไม่ดี	16	6.3	12	5.9	0.4	-4.0, 4.8	
ปานกลาง	126	49.8	106	52.2	-2.4	-11.6, 6.8	
ดี	111	43.9	85	41.9	2.0	-7.1, 11.1	
มีโรคเรื้อรัง	49	19.4	26	12.8	6.6	-0.1, 13.3	0.0604 ^b
ความดันโลหิตสูง^d	26	10.3	34	16.8	-6.5	-12.8, -0.1	0.0422 ^b

ตาราง 8 (ต่อ)

ตัวแปร	แรงงานย้ายถิ่น (n=253)		แรงงานไม่ย้ายถิ่น (n=203)		ความแตกต่างของร้อยละ		
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละ	95% CI	p-value
สิทธิหลักประกันสุขภาพ							
มีสิทธิ ใด ใด	74	29.2	202	99.5	-70.3	-75.9, -64.6	0.0000 ^b
บัตรทอง จ่าย 30 บาท	30	11.9	145	71.4	-59.6	-67.0, -52.2	0.0000 ^b
บัตรทอง ไม่ต้องจ่ายเงิน	3	1.2	52	25.6	-24.4	-30.6, -18.3	0.0000 ^b
ประกันสังคม	41	16.2	5	2.5	13.8	8.7, 18.8	0.0000 ^b

^a t-test ทดสอบความแตกต่างระหว่างอายุเฉลี่ยแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น

อายุเฉลี่ยของแรงงานย้ายถิ่น ($\bar{X} = 37.3$; S.D. = 11.0) อายุเฉลี่ยของแรงงานท้องถิ่น ($\bar{X} = 40.5$; S.D. = 11.6)

^b binomial exact test

^c Mann-Whitney U test

^d ที่มา : Chobanian, et al., 2003

ตาราง 8 จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 456 คน เป็นแรงงานย้ายถิ่นและแรงงานไม่ย้ายถิ่นที่ประกอบอาชีพก่อสร้าง (ร้อยละ 54.6, 50.3) อาชีพตัดยาง/ปลูกผัก (ร้อยละ 45.5, 49.8) อายุเฉลี่ยแรงงานย้ายถิ่น 37 ปี อายุเฉลี่ยแรงงานไม่ย้ายถิ่น 41 ปี สัดส่วนทั้งแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่นเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง (sex ratio= 1.7 : 1, 2.2 : 1) มากกว่า 3 ใน 4 ของแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่นมีสถานภาพสมรสคู่ (ร้อยละ 85.4, 77.8) ครึ่งหนึ่งของแรงงานย้ายถิ่นมีจำนวนสมาชิกครัวเรือน 1-2 คน (ร้อยละ 51, มัธยฐาน=2) เกือบครึ่งหนึ่งของแรงงานไม่ย้ายถิ่นมีจำนวนสมาชิกครัวเรือน 3-4 คน (ร้อยละ 45.3, มัธยฐาน=4) ระดับการศึกษา พบว่าส่วนใหญ่ทั้งแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่นมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 82.2, 66.5) ระดับการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษาของแรงงานไม่ย้ายถิ่นสูงกว่าแรงงานย้ายถิ่น ประมาณร้อยละ 7

รายได้ครัวเรือนต่อปีของแรงงานย้ายถิ่นส่วนใหญ่อยู่ช่วง 45,001-70,000 บาท (ร้อยละ 32.4, มัธยฐาน=67,500) รองลงมา คือ น้อยกว่า 45,000 บาท (ร้อยละ 29.6) ส่วนแรงงานไม่ย้ายถิ่นมีรายได้ครัวเรือนต่อปี มากกว่า 100,000 บาท มากที่สุด (ร้อยละ 37.5, มัธยฐาน=96,000) รองลงมา คือ 70,001-100,000 บาท (ร้อยละ 26.1)

การรับรู้ระดับสุขภาพ (SRH) แรงงานย้ายถิ่นระดับไม่ดี (ร้อยละ 6.3) สูงกว่าแรงงานไม่ย้ายถิ่นเล็กน้อย ร้อยละ 0.4 (95%CI: -4.0, 4.8%) แรงงานไม่ย้ายถิ่นมีการรับรู้ระดับสุขภาพ (SRH) ระดับไม่ดี (ร้อยละ 5.9) แต่การรับรู้ระดับสุขภาพ (SRH) ระดับปานกลางของแรงงานไม่ย้ายถิ่น (ร้อยละ 52.2) สูงกว่าแรงงานไม่ย้ายถิ่น ร้อยละ 2.4 (95%CI: -6.8, 11.6%) ส่วนมีโรคเรื้อรังในกลุ่ม

แรงงานย้ายถิ่น (ร้อยละ 19.4) สูงกว่าแรงงานไม่ย้ายถิ่น ร้อยละ 6.6 (95%CI: -0.1, 13.3%) มีโรคเรื้อรังในกลุ่มแรงงานไม่ย้ายถิ่น (ร้อยละ 12.8) เมื่อทดสอบสมมติฐาน ไม่พบความแตกต่างการรับรู้ระดับสุขภาพ และมีโรคเรื้อรังของแรงงานย้ายถิ่นแตกต่างจากแรงงานไม่ย้ายถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กลุ่มแรงงานไม่ย้ายถิ่นมีภาวะความดันโลหิตสูง (ร้อยละ 16.8) สูงกว่าแรงงานย้ายถิ่น ร้อยละ 6.5 (95%CI: 0.1, 12.8%) ความดันโลหิตสูงในกลุ่มแรงงานย้ายถิ่น (ร้อยละ 10.3)

สิทธิหลักประกันสุขภาพที่อำเภอสะอาดของแรงงานไม่ย้ายถิ่นมีสิทธิ มากที่สุด (ร้อยละ 99.5) สูงกว่าแรงงานย้ายถิ่น ร้อยละ 70.3 (95%CI: 64.6, 75.9%) จำแนกเป็นประเภทบัตรทอง จ่าย 30 บาท (ร้อยละ 71.4) รองลงมาเป็นบัตรทอง ไม่ต้องจ่ายเงิน (ร้อยละ 25.6) ส่วนน้อยเป็นบัตรประกันสังคม (ร้อยละ 2.5) ส่วนแรงงานย้ายถิ่นมีสิทธิเพียง (ร้อยละ 29.3) ส่วนใหญ่เป็นบัตรประกันสังคม (ร้อยละ 16.2) รองลงมาเป็นบัตรทอง จ่าย 30 บาท (ร้อยละ 11.9) ส่วนน้อยบัตรทอง ไม่ต้องจ่ายเงิน (ร้อยละ 1.2)

เมื่อทดสอบความแตกต่างข้อมูลระหว่างแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น จะพบว่า อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระดับการศึกษา ความดันโลหิตสูง รายได้ครัวเรือนต่อปี และสิทธิหลักประกันสุขภาพของแรงงานย้ายถิ่นมีความแตกต่างกับแรงงานไม่ย้ายถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) กล่าวคือ แรงงานย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีอายุไม่มาก มีอายุ 36-45 ปีมากที่สุด และอายุมากกว่า 45 ปี เป็นแรงงานไม่ย้ายถิ่นมากกว่า แรงงานย้ายถิ่นมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1-2 คน และมีรายได้ครัวเรือนต่อปี (ช่วงต่ำกว่า 45,000 บาท และ 45,001-70,000 บาท) มากกว่าแรงงานไม่ย้ายถิ่น รายได้ครัวเรือนต่อปี ช่วงมากกว่า 100,000 บาท แรงงานไม่ย้ายถิ่นมีมากกว่าแรงงานย้ายถิ่น ส่วนระดับการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษา และความดันโลหิตสูงในแรงงานไม่ย้ายถิ่นมีมากกว่าแรงงานย้ายถิ่น นอกจากนี้การมีสิทธิของแรงงานไม่ย้ายถิ่นสูงกว่าแรงงานย้ายถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) โดยแรงงานย้ายถิ่นมีประกันสังคมมากที่สุด (ร้อยละ 16.2) สูงกว่าแรงงานไม่ย้ายถิ่น ร้อยละ 13.8 (95%CI: 8.7, 18.8%) ส่วนแรงงานไม่ย้ายถิ่นมีบัตรทอง จ่าย 30 บาท มากที่สุด (ร้อยละ 71.4) สูงกว่าแรงงานย้ายถิ่น ร้อยละ 59.6 (95%CI: 52.2, 67.0%)

ตาราง 9 จำนวนและร้อยละ การมีสิทธิหลักประกันสุขภาพที่อำเภอสะเดาของแรงงานย้ายถิ่น
จำแนกตามระยะเวลาการย้ายถิ่น (n=253)

ระยะเวลาการย้ายถิ่น	จำนวน (n=253)	ร้อยละ	จำนวนสิทธิหลักประกันสุขภาพ ที่อำเภอสะเดา	ร้อยละ
< 4 เดือน	73	28.9	13	17.8
5 เดือน- 2 ปี	65	25.7	31	47.7
3 – 6 ปี	56	22.1	12	21.4
> 6 ปี	59	23.3	18	30.5
รวม	253	100.0	74	29.2

ตาราง 9 ร้อยละ 25.7 ของแรงงานย้ายถิ่นที่มีระยะเวลาการย้ายถิ่น 5 เดือน-2 ปี มีสิทธิหลักประกันสุขภาพมากที่สุด (ร้อยละ 47.7) รองลงมา คือ ร้อยละ 23.3 ของแรงงานย้ายถิ่นที่มีระยะเวลาการย้ายถิ่นมากกว่า 6 ปี มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ (ร้อยละ 30.5) และร้อยละ 28.9 ของแรงงานย้ายถิ่นที่มีระยะเวลาการย้ายถิ่นที่น้อยกว่า 4 เดือน มีสิทธิหลักประกันสุขภาพน้อยที่สุด (ร้อยละ 17.8)

ตาราง 10 จำนวนและร้อยละ การมีหลักประกันสุขภาพของแรงงานก่อสร้าง จำแนกตามขนาด
สถานประกอบการ (จำนวนคนงาน) แรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น (n=240)

จำนวนคนงาน	แรงงานย้ายถิ่น (n=138)				แรงงานไม่ย้ายถิ่น (n=102)			
	จำนวน	ร้อยละ	มีหลักประกัน สุขภาพ	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	มีหลักประกัน สุขภาพ	ร้อยละ
1-5	31	22.5	4	12.9	101	99.0	100	99.9
6-30	64	46.4	8	12.5	1	1.0	1	100
> 30	43	31.2	34	79.1	-	-	-	-
รวม	138	100.0	46	33.3	102	100.0	101	99.0

ตาราง 10 ร้อยละ 31.2 ของแรงงานก่อสร้างย้ายถิ่นที่ทำงานในขนาดสถานประกอบการ (จำนวนคนงานมากกว่า 30 คน) จะมีหลักประกันสุขภาพ มากที่สุด (ร้อยละ 79.1) รองลงมา คือ ร้อยละ 22.5 ของแรงงานก่อสร้างย้ายถิ่นทำงานในขนาดสถานประกอบการ (จำนวนคนงาน 1-5 คน) มีหลัก

ประกันสุขภาพ (ร้อยละ 12.9) ส่วนแรงงานก่อสร้างไม่ย้ายถิ่นร้อยละ 99 ทำงานในขนาดสถานประกอบการ (จำนวนคนงาน 1-5 คน) มีหลักประกันสุขภาพมากที่สุด (ร้อยละ 99.9)

ตาราง 11 เหตุผลการไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพที่อำเภอสะเดา

เหตุผล	จำนวน (n=179)	ร้อยละ
ไม่มีสิทธิประกันสังคม		
เป็นแรงงานรายวัน (กรณีแรงงานก่อสร้าง)	55	30.7
ใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าเดิม (บัตร 30 บาท) ไม่ได้		
ไม่เข้าใจขั้นตอน การเปลี่ยนเลือกสถานพยาบาล	35	19.6
ข้ามเขต	26	14.5
ไม่มีทะเบียนบ้านเข้าชื่อ	19	10.6
ไม่ได้ยื่นเอกสารย้ายสิทธิตามที่อยู่ทะเบียนบ้าน	17	9.5
ไป ๆ มา ๆ ระหว่างบ้านในจังหวัดสงขลา/จังหวัดใกล้เคียงจึงไม่ได้เปลี่ยนเลือกสถานพยาบาล	3	1.7
ไม่พอใจคุณภาพบริการบัตร 30 บาท จึงไม่ใช้และไม่ได้เปลี่ยนเลือกสถานพยาบาล	3	1.7
บ้านเดิม เหลือชื่อในทะเบียนบ้านคนเดียวจึงไม่ได้เปลี่ยนเลือกสถานพยาบาล	1	0.6
มีนิติกรรมอยู่ทางบ้านเดิมจึงไม่ได้เปลี่ยนเลือกสถานพยาบาล	1	0.6
รวม	160	89.4
การไม่มีบัตรหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า		
ยังไม่ได้ไปแจ้งทำบัตร 30 บาทที่อำเภอสะเดา	7	3.9
ออกจากบ้านมานาน	5	2.8
ไม่มีบัตรประชาชน	3	1.7
ยังไม่ได้ไปรับบัตร	2	1.1
ตกสำรวจ	1	0.6
รวม	18	10.1

ตาราง 11 เหตุผลการไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพที่อำเภอสะเดาเป็นแรงงานไม่ย้ายถิ่น (ร้อยละ 0.6) เนื่องจากตกสำรวจ เหตุผลที่แรงงานย้ายถิ่นใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าเดิมไม่ได้ เนื่องจาก ไม่เข้าใจขั้นตอนการเปลี่ยนเลือกสถานพยาบาล (ร้อยละ 19.6) รองลงมาคือ ข้ามเขต (ร้อยละ 14.5) ไม่มีทะเบียนบ้านเข้าชื่อ (ร้อยละ 10.6) ไม่ได้ยื่นเอกสารย้ายสิทธิตามที่อยู่ทะเบียนบ้าน (ร้อยละ 9.5) ส่วนเหตุผลของกลุ่มแรงงานก่อสร้างที่ไม่มีสิทธิประกันสังคม เนื่องจาก เป็นแรงงานราย

วัน (ร้อยละ 30.7) นอกจากนี้ เหตุผลจากการไม่มีบัตรหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ได้แก่ ยังไม่ได้ไปแจ้งทำบัตร (ร้อยละ 3.9) รองลงมาคือ ออกจากบ้านมานาน (ร้อยละ 2.8) ไม่มีบัตรประชาชน (ร้อยละ 1.7) ยังไม่ได้ไปรับบัตร (ร้อยละ 1.1)

1.5 ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้บริการทางการแพทย์ และค่ารักษาด้านสุขภาพ ตามลักษณะการเจ็บป่วย

ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้บริการทางการแพทย์ และค่ารักษาด้านสุขภาพ ของแรงงานย้ายถิ่น และไม่ย้ายถิ่น จำแนกตามสิทธิหลักประกันสุขภาพ นำเสนอกลุ่มโรคที่พบบ่อย ได้แก่ โรคติดเชื้อทางเดินหายใจส่วนต้นเฉียบพลัน (ตาราง 12) อาการปวดต่าง ๆ (ตาราง 13) โรกระบบทางเดินอาหาร (ตาราง 14) โรคทางทันตกรรม (ตาราง 15) อุบัติเหตุต่าง ๆ (ตาราง 16) และโรคเรื้อรัง (ตาราง 17)

ตาราง 12 ความถี่และร้อยละในการใช้บริการทางการแพทย์และค่ารักษาด้านสุขภาพ ของการเจ็บป่วยโรคติดเชื้อทางเดินหายใจส่วนต้นเฉียบพลัน จำแนกตามแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่นและสิทธิหลักประกันสุขภาพ

แหล่งการใช้บริการ	แรงงานย้ายถิ่น				แรงงานไม่ย้ายถิ่น			
	ไม่มีสิทธิฯ (n=50)		มีสิทธิฯ (n=31)		ไม่มีสิทธิฯ (n=1)		มีสิทธิฯ (n=76)	
	ใช้บริการ ครั้ง (ร้อยละ)	ค่ารักษา บาท/ครั้ง	ใช้บริการ ครั้ง (ร้อยละ)	ค่ารักษา บาท/ครั้ง	ใช้บริการ ครั้ง (ร้อยละ)	ค่ารักษา บาท/ครั้ง	ใช้บริการ ครั้ง (ร้อยละ)	ค่ารักษา บาท/ครั้ง
ร้านขายยา	31 (53.4)	26.8	13 (38.2)	37.1	1	13.0	24 (27.3)	18.7
สถานีอนามัย	6 (10.3)	51.7	-	-	-	-	15 (17.0)	18.0
รพ.ของรัฐ	3 (5.2)	43.3	12 (35.3)	54.2	-	-	18 (20.5)	47.7
รพ.เอกชน	5 (8.6)	244.0	3 (8.8)	140.0	-	-	3 (3.4)	131.7
คลินิกเอกชน	10 (17.2)	207.5	3 (8.8)	106.7	-	-	15 (17.0)	126.0
ให้หายเอง	3 (5.2)	-	4 (11.8)	-	-	-	13 (14.8)	-
รวม	58 (100)	78.7	34 (100)	55.1	1 (100)	13.0	88 (100)	43.9

ตาราง 12 การเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อทางเดินหายใจส่วนต้นเฉียบพลันของแรงงานย้ายถิ่นที่ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ (ค่ารักษาเฉลี่ยรวม 78.7 บาทต่อครั้ง) สูงกว่าแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่นที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ (ค่ารักษาเฉลี่ยรวม 55.1, 43.9 บาทต่อครั้ง ตามลำดับ)

ซึ่งมากกว่าครึ่งหนึ่งของแรงงานย้ายถิ่นที่ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพจะใช้บริการร้านขายยา (ร้อยละ 53.4) ค่ารักษาเฉลี่ย 26.8 บาทต่อครั้ง รองลงมาจะไปคลินิกเอกชน (ร้อยละ 17.2) ค่ารักษาเฉลี่ย 207.5 บาทต่อครั้ง ส่วนแรงงานย้ายถิ่นที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพใช้บริการร้านขายยา (ร้อยละ 38.2) ค่ารักษาเฉลี่ย 37.1 บาทต่อครั้ง รองลงมาจะไปโรงพยาบาลของรัฐ (ร้อยละ 35.3) ค่ารักษาเฉลี่ย 54.2 บาทต่อครั้ง แรงงานไม่ย้ายถิ่นที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพใช้บริการร้านขายยา (ร้อยละ 27.3) ค่ารักษาเฉลี่ย 18.7 บาทต่อครั้ง รองลงมาจะไปโรงพยาบาลของรัฐ (ร้อยละ 20.5) ค่ารักษาเฉลี่ย 47.7 บาทต่อครั้ง สถานีอนามัยและคลินิกเอกชน (ร้อยละ 17.0) ค่ารักษาเฉลี่ย 18.0, 126.0 บาทต่อครั้ง ตามลำดับ

ตาราง 13 ความถี่และร้อยละในการใช้บริการทางการแพทย์และค่ารักษาด้านสุขภาพ ของอาการปวดต่าง ๆ จำแนกตามแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น และสิทธิหลักประกันสุขภาพ

แหล่งการใช้บริการ	แรงงานย้ายถิ่น						แรงงานไม่ย้ายถิ่น		
	ไม่มีสิทธิฯ (n=27)			มีสิทธิฯ (n=21)			มีสิทธิฯ (n=28)		
	กชใช้บริการ ครั้ง	ร้อยละ	ค่ารักษา บาท/ครั้ง	กชใช้บริการ ครั้ง	ร้อยละ	ค่ารักษา บาท/ครั้ง	กชใช้บริการ ครั้ง	ร้อยละ	ค่ารักษา บาท/ครั้ง
หมอบ้าน	4	21.1	637.5	2	7.4	350.0	5	13.9	498.0
ร้านขายยา	15	45.5	129.3	8	29.6	125.8	6	16.7	63.3
สถานีอนามัย	1	3.0	-	-	-	-	4	11.1	-
โรงพยาบาลของรัฐ	3	9.1	31.7	6	22.2	36.7	9	25.0	346.7
โรงพยาบาลเอกชน	1	3.0	5000.0	3	11.1	590.0	4	11.1	385.0
คลินิกเอกชน	7	21.2	204.3	4	14.8	215.0	5	13.9	318.0
ให้หายเอง	2	6.1	-	4	14.8	-	3	8.3	-
รวม	33	100.0	333.8	27	100.0	168.7	36	100.0	253.3

ตาราง 13 อาการปวดต่าง ๆ ได้แก่ ปวดหลัง ปวดเอว ปวดเข่า ปวดกล้ามเนื้อ ปวดเมื่อย เป็นต้น แรงงานย้ายถิ่นที่ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ (ค่ารักษาเฉลี่ยรวม 333.8 บาทต่อครั้ง) สูงกว่าแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่นที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ (ค่ารักษาเฉลี่ยรวม 168.7, 253.3 บาทต่อครั้ง ตามลำดับ) แรงงานย้ายถิ่นที่ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพเกือบครึ่งหนึ่งจะไปใช้บริการร้านขายยา (ร้อยละ 45.5) ค่ารักษาเฉลี่ย 129.3 บาทต่อครั้ง รองลงมาจะไปคลินิกเอกชน (ร้อยละ 21.2) ค่ารักษาเฉลี่ย 204.3 บาทต่อครั้ง หากหมอบ้าน (ร้อยละ 12.1) ค่ารักษาเฉลี่ย 637.5 บาทต่อครั้ง ส่วน

แรงงานย้ายถิ่นที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพใช้บริการร้านขายยา (ร้อยละ 29.6) ค่ารักษาเฉลี่ย 125.8 บาทต่อครั้ง รองลงมาจะไปโรงพยาบาลของรัฐ (ร้อยละ 22.2) ค่ารักษาเฉลี่ย 36.7 บาทต่อครั้ง แรงงานไม่ย้ายถิ่นที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพใช้บริการโรงพยาบาลของรัฐ (ร้อยละ 25) ค่ารักษาเฉลี่ย 346.7 บาทต่อครั้ง รองลงมา คือ ไปร้านขายยา (ร้อยละ 16.7) ค่ารักษาเฉลี่ย 63.3 บาทต่อครั้ง หามอบ้านและคลินิกเอกชน (ร้อยละ 13.9) ค่ารักษาเฉลี่ย 498.0, 318.0 บาทต่อครั้ง ตามลำดับ

ตาราง 14 ความถี่และร้อยละในการใช้บริการทางการแพทย์และค่ารักษาด้านสุขภาพ ของการเจ็บป่วยโรคทางเดินอาหาร จำแนกตามแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น และสิทธิหลักประกันสุขภาพ

แหล่งการใช้บริการ	แรงงานย้ายถิ่น						แรงงานไม่ย้ายถิ่น		
	ไม่มีสิทธิฯ (n=15)			มีสิทธิฯ (n=6)			มีสิทธิฯ (n=16)		
	กชใช้บริการ ครั้ง	ร้อยละ	บาท/ครั้ง	กชใช้บริการ ครั้ง	ร้อยละ	บาท/ครั้ง	กชใช้บริการ ครั้ง	ร้อยละ	บาท/ครั้ง
หอบ้าน	-	-	-	-	-	-	1	4.8	405.0
ร้านขายยา	-	-	-	-	-	-	3	14.3	51.7
สถานีอนามัย	3	12.0	10.0	-	-	-	1	4.8	30.0
โรงพยาบาลของรัฐ	8	32.0	538.8	6	66.7	33.3	9	42.9	21.6
โรงพยาบาลเอกชน	6	24.0	933.3	1	11.1	3000.0	2	9.5	1630.0
คลินิกเอกชน	8	32.0	857.5	2	22.2	1610.0	5	23.8	488.0
รวม	25	100.0	672.0	9	100.0	713.3	21	100.0	308.8

ตาราง 14 การเจ็บป่วยด้วยโรกระบบทางเดินอาหาร ได้แก่ ภาวะอาหารอึกเสบ อูจาระร่วง ลำไส้อักเสบ ปวดท้อง อาหารไม่ย่อย เป็นต้น แรงงานย้ายถิ่นที่ไม่มีและสิทธิหลักประกันสุขภาพมีค่ารักษาเฉลี่ยรวมสูงใกล้เคียงกัน (ค่ารักษาเฉลี่ยรวม 672, 713.3 บาทต่อครั้ง ตามลำดับ) แรงงานไม่ย้ายถิ่นที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ (ค่ารักษาเฉลี่ยรวม 308.8 บาทต่อครั้ง) แรงงานย้ายถิ่นที่ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพไปใช้บริการโรงพยาบาลของรัฐและคลินิกเอกชน (ร้อยละ 32) ค่ารักษาเฉลี่ย 538.8, 857.5 บาทต่อครั้ง ตามลำดับ รองลงมาจะไปโรงพยาบาลเอกชน (ร้อยละ 24) ค่ารักษาเฉลี่ย 933.3 บาทต่อครั้ง มากกว่าครึ่งหนึ่งของแรงงานย้ายถิ่นที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพใช้บริการโรงพยาบาลของรัฐ (ร้อยละ 66.7) ค่ารักษาเฉลี่ย 33.3 บาทต่อครั้ง รองลงมาจะไปคลินิกเอกชน (ร้อยละ 22.2) ค่ารักษาเฉลี่ย 1,610 บาทต่อครั้ง เกือบครึ่งหนึ่งของแรงงานไม่ย้ายถิ่นที่

มีสิทธิหลักประกันสุขภาพใช้บริการโรงพยาบาลของรัฐเช่นกัน (ร้อยละ 42.9) ค่ารักษาเฉลี่ย 21.6 บาทต่อครั้ง รองลงมาจะไปคลินิกเอกชน (ร้อยละ 23.8) ส่วนค่ารักษาเฉลี่ย 488.0 บาทต่อครั้ง

ตาราง 15 ความถี่และร้อยละในการใช้บริการทางการแพทย์และค่ารักษาด้านสุขภาพ ของการเจ็บป่วยโรคทางทันตกรรม จำแนกตามแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น และสิทธิหลักประกันสุขภาพ

แหล่งการใช้บริการ	แรงงานย้ายถิ่น						แรงงานไม่ย้ายถิ่น		
	ไม่มีสิทธิฯ (n=21)			มีสิทธิฯ (n=8)			มีสิทธิฯ (n=38)		
	กตใช้บริการ ครั้ง	ร้อยละ	ค่ารักษา บาท/ครั้ง	กตใช้บริการ ครั้ง	ร้อยละ	ค่ารักษา บาท/ครั้ง	กตใช้บริการ ครั้ง	ร้อยละ	ค่ารักษา บาท/ครั้ง
ร้านขายยา	7	29.9	12.9	3	33.3	20.0	7	16.7	20.9
สถานีอนามัย	1	3.8	30.0	-	-	-	2	4.8	15.0
โรงพยาบาลของรัฐ	9	34.6	72.2	5	55.6	40.0	21	50.0	29.0
คลินิกเอกชน	5	19.2	356.0	1	11.1	250.0	9	21.4	411.1
ให้หายเอง	4	15.4	-	-	-	-	3	7.1	-
รวม	26	100.0	98.1	9	100.0	56.7	42	100.0	106.8

ตาราง 15 โรคทางทันตกรรม ได้แก่ ฟันผุ ปวดฟัน เหงือกอักเสบ ใส่ฟันปลอม อุดฟัน เป็นต้น แรงงานไม่ย้ายถิ่นที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ (ค่ารักษาเฉลี่ยรวม 106.8 บาทต่อครั้ง) สูงกว่าเล็กน้อยของแรงงานย้ายถิ่นที่ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ (ค่ารักษาเฉลี่ยรวม 98.1 บาทต่อครั้ง) แรงงานย้ายถิ่นที่ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพไปใช้บริการโรงพยาบาลของรัฐ (ร้อยละ 34.6) ค่ารักษาเฉลี่ย 72.2 บาทต่อครั้ง รองลงมาจะไปร้านขายยา (ร้อยละ 29.9) ค่ารักษาเฉลี่ย 12.9 บาทต่อครั้ง มากกว่าครึ่งหนึ่งของแรงงานย้ายถิ่นที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพใช้บริการโรงพยาบาลของรัฐ (ร้อยละ 55.6) ค่ารักษาเฉลี่ย 40 บาทต่อครั้ง รองลงมาจะไปร้านขายยา (ร้อยละ 33.3) ค่ารักษาเฉลี่ย 20 บาทต่อครั้ง ครึ่งหนึ่งของแรงงานไม่ย้ายถิ่นที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพใช้บริการโรงพยาบาลของรัฐ (ร้อยละ 50) ค่ารักษาเฉลี่ย 29 บาทต่อครั้ง รองลงมาจะไปคลินิกเอกชน (ร้อยละ 21.4) ค่ารักษาเฉลี่ย 411.1 บาทต่อครั้ง

ตาราง 16 ความถี่และร้อยละในการใช้บริการทางการแพทย์และคำรักษาด้านสุขภาพ ของการเจ็บป่วย ด้วยอุบัติเหตุต่างๆ จำแนกตามแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น และสิทธิหลักประกันสุขภาพ

แหล่งการใช้บริการ	แรงงานย้ายถิ่น						แรงงานไม่ย้ายถิ่น		
	ไม่มีสิทธิฯ (n=19)			มีสิทธิฯ (n=9)			มีสิทธิฯ (n=19)		
	การใช้บริการ ครั้ง	ร้อยละ	บาท/ครั้ง	การใช้บริการ ครั้ง	ร้อยละ	บาท/ครั้ง	การใช้บริการ ครั้ง	ร้อยละ	บาท/ครั้ง
หมอบ้าน	1	5.0	150.0	-	-	-	1	4.3	900.0
ร้านขายยา	3	15.0	48.3	-	-	-	6	26.1	188.3
สถานีอนามัย	-	-	-	1	8.3	30.0	-	-	-
โรงพยาบาลของรัฐ	16	80.0	2307.2	10	83.3	353.0	13	56.5	790.8
โรงพยาบาลเอกชน	-	-	-	1	8.3	-	-	-	-
คลินิกเอกชน	-	-	-	-	-	-	1	4.3	1800.0
ให้หายเอง	-	-	-	-	-	-	2	8.7	-
รวม	20	100.0	1860.5	12	100.0	296.7	23	100.0	613.5

ตาราง 16 การบาดเจ็บ อุบัติเหตุต่างๆ เช่น ผงวัตถุเข้าตา ตะปูตำ อุบัติเหตุยานยนต์ ตก ห้างร้าน เป็นต้น แรงงานย้ายถิ่นที่ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ (คำรักษาเฉลี่ยรวม 1,860.5 บาทต่อครั้ง) สูงกว่าแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่นที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ (คำรักษาเฉลี่ยรวม 613.5, 296.7 บาทต่อครั้ง ตามลำดับ) แรงงานย้ายถิ่นที่ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพไปใช้บริการโรงพยาบาลของรัฐ (ร้อยละ 80) คำรักษาเฉลี่ย 2,307.2 บาทต่อครั้ง รองลงมาจะไปร้านขายยา (ร้อยละ 15) คำรักษาเฉลี่ย 48.3 บาทต่อครั้ง มากกว่า 3 ใน 4 ของแรงงานย้ายถิ่นที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพใช้บริการโรงพยาบาลของรัฐ (ร้อยละ 83.3) คำรักษาเฉลี่ย 353 บาทต่อครั้ง รองลงมาจะไปสถานีอนามัย (ร้อยละ 8.3) คำรักษาเฉลี่ย 30 บาทต่อครั้ง โรงพยาบาลเอกชน (ร้อยละ 8.3 ไม่ต้องเสียคำรักษาเนื่องจากโรงพยาบาลเอกชนเป็นเครือข่ายประกันสังคม) มากกว่าครึ่งหนึ่งของแรงงานไม่ย้ายถิ่นที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพใช้บริการโรงพยาบาลของรัฐเช่นกัน (ร้อยละ 56.5) คำรักษาเฉลี่ย 790.8 บาทต่อครั้ง รองลงมาจะไปร้านขายยา (ร้อยละ 26.1) คำรักษาเฉลี่ย 188.3 บาทต่อครั้ง หากหมอบ้านและไปคลินิกเอกชน (ร้อยละ 4.3) คำรักษาเฉลี่ย 900.0, 1,800.0 บาทต่อครั้ง ตามลำดับ

ตาราง 17 ความถี่และร้อยละในการใช้บริการทางการแพทย์และค่ารักษาด้านสุขภาพ ของการเจ็บป่วย โรคเรื้อรัง จำแนกตามแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น และสิทธิหลักประกันสุขภาพ

แหล่งการใช้บริการ	แรงงานย้ายถิ่น						แรงงานไม่ย้ายถิ่น		
	ไม่มีสิทธิฯ (n=13)			มีสิทธิฯ (n=5)			มีสิทธิฯ (n=14)		
	การใช้บริการ		ค่ารักษา	การใช้บริการ		ค่ารักษา	การใช้บริการ		ค่ารักษา
ครั้ง	ร้อยละ	บาท/ครั้ง	ครั้ง	ร้อยละ	บาท/ครั้ง	ครั้ง	ร้อยละ	บาท/ครั้ง	
หมอบ้าน	4	7.8	450.0	2	10.5	350.0	3	6.0	730.0
ร้านขายยา	11	21.6	620.9	2	10.5	425.0	1	2.0	90.0
สถานีอนามัย	2	3.9	-	-	-	-	-	-	-
โรงพยาบาลของรัฐ	22	43.1	2980.5	9	47.4	576.7	32	64.0	855.6
โรงพยาบาลเอกชน	3	5.9	4426.7	4	21.1	342.5	6	12.0	4225.0
คลินิกเอกชน	7	13.7	787.1	2	10.5	250.0	8	16.0	451.3
ไม่รักษา	2	3.9	-	-	-	-	-	-	-
รวม	51	100.0	1823.3	19	100.0	453.2	50	100.0	1172.4

ตาราง 17 การเจ็บป่วยโรคเรื้อรัง ได้แก่ ตับอักเสบ หมอนรองกระดูกสันหลังทับเส้นประสาท อาการปวดกระดูกและข้อ ไตวาย ความดันโลหิตสูง เบาหวาน เก๊าท์ เป็นต้น แรงงานย้ายถิ่นที่ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ (ค่ารักษาเฉลี่ยรวม 1,823.3 บาทต่อครั้ง) สูงกว่าประมาณ 1.6-4 เท่าของแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่นที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพที่มี (ค่ารักษาเฉลี่ยรวม 1,172.4, 453 บาทต่อครั้ง ตามลำดับ) แรงงานย้ายถิ่นที่ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพไปใช้บริการโรงพยาบาลของรัฐ (ร้อยละ 43.1) ค่ารักษาเฉลี่ย 2,980.5 บาทต่อครั้ง รองลงมาจะไปร้านขายยา (ร้อยละ 21.6) ค่ารักษาเฉลี่ย 620.9 บาทต่อครั้ง และไม่รักษา (ร้อยละ 3.9) ส่วนแรงงานย้ายถิ่นที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพใช้บริการโรงพยาบาลของรัฐ (ร้อยละ 47.4) ค่ารักษาเฉลี่ย 576.7 บาทต่อครั้ง รองลงมาจะไปโรงพยาบาลเอกชน (ร้อยละ 21.1) ค่ารักษาเฉลี่ย 342.5 บาทต่อครั้ง มากกว่าครึ่งหนึ่งของแรงงานไม่ย้ายถิ่นที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพใช้บริการโรงพยาบาลของรัฐ (ร้อยละ 64) ค่ารักษาเฉลี่ย 855.6 บาทต่อครั้ง รองลงมาจะไปคลินิกเอกชน (ร้อยละ 16) ค่ารักษาเฉลี่ย 451.3 บาทต่อครั้ง

ส่วนที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างการไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพกับปัจจัยต่าง ๆ โดยวิธีวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบโลจิสติก (Multiple Logistic Regression)

ตาราง 18 ความสัมพันธ์ระหว่างการไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพกับปัจจัยต่าง ๆ (ภายหลังปรับระดับการศึกษา รายได้ครัวเรือนต่อปีแล้ว) วิเคราะห์โดยใช้ Multiple Logistic Regression (N=456)

ตัวแปร	ระดับ	Odds ratio (OR)	95%C.I. of OR	p-value
การย้ายถิ่น	ไม่ย้ายถิ่น	1		
	ย้ายถิ่น	488.8	67.1, 3559.2	0.000
อายุ (ปี)	< 36	1		
	> 36	0.5	0.3, 0.9	0.017

สถานะการมีสิทธิหลักประกันสุขภาพ (0=มีสิทธิ, 1=ไม่มีสิทธิ)

ตาราง 18 จากการนำตัวแปรอิสระ (ปัจจัย) ที่ทดสอบการประมาณค่าความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 เข้าสมการ 6 ตัว และตัวแปรตาม (การมีและไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ) การวิจัยนี้ควบคุมตัวแปรที่อาจมีผลต่อกัน ผู้วิจัยได้ใช้การทดสอบความสัมพันธ์โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุโลจิสติก (Multiple Logistic Regression Analysis) ซึ่งภายหลังปรับระดับการศึกษา รายได้ครัวเรือนต่อปีแล้ว ด้วยวิธีวิเคราะห์ถดถอยแบบขั้นตอนที่ระดับนัยสำคัญ .05 พบว่าการย้ายถิ่นเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) โดยการย้ายถิ่นจะไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพมากกว่าไม่ย้ายถิ่นเป็น 488.8 เท่า (95%CI: 67.1, 3559.2) ปัจจัยรองลงมา คือ อายุ ($p=0.017$) โดยแรงงานที่มีอายุน้อยกว่า 36 ปี จะไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพมากกว่าแรงงานที่มีอายุมากกว่า 36 ปี เป็น 1.02 เท่า (95%CI: 0.9, 1.8)

เมื่อพิจารณาจากขนาดของความสัมพันธ์ (OR) ส่วนปัจจัยอื่น ๆ มีความสัมพันธ์กับการมีสิทธิหลักประกันสุขภาพอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยในเรื่องความแตกต่างของการมีหลักประกันสุขภาพระหว่างแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่นในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยขออภิปรายผลในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปกับสิทธิหลักประกันสุขภาพที่อำเภอสะเดา

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาครั้งนี้จำแนกแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่นเป็น 2 อาชีพ คือ แรงงานก่อสร้าง แรงงานตัดยาง/ปลูกผักในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา สัดส่วนตัวอย่างในแต่ละกลุ่มใกล้เคียงกัน ข้อมูลซึ่งได้มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 อายุ พบว่า อายุเฉลี่ยของแรงงานย้ายถิ่น ($\bar{X}=37.3$ S.D.=11.0) ต่ำกว่าอายุเฉลี่ยแรงงานไม่ย้ายถิ่น ($\bar{X}=40.5$ S.D.=11.6) โดยแรงงานย้ายถิ่นที่ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ (ร้อยละ 70.8 ตาราง 8) เมื่อประมาณค่าความแตกต่างระหว่างการมีและไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ (ตาราง 19) พบว่า ช่วงอายุ 26-35 ปี (ร้อยละ 31.7 ตาราง 19) และ 36-45 ปี (ร้อยละ 31.1 ตาราง 19) ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพมากที่สุด เช่นเดียวกับผู้ไม่มีประกันสุขภาพในประเทศสหรัฐอเมริกา ช่วงอายุ 18-24 ปี และ 25-34 ปี ในปี 1984, 1989, 1993, 1996 (Folland, Goodman and Stano, 2001) อายุเฉลี่ยแรงงานย้ายถิ่นและสมาชิกครอบครัวแรงงานย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ด้วยกันที่อำเภอสะเดาประมาณ 37 ปี (ตาราง 8, 20) พบว่า การย้ายถิ่นส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงาน แรงงานย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีอายุ 36-45 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 35.6) รองลงมา อายุ 26-35 ปี (ร้อยละ 28.9) สอดคล้องกับการศึกษาของริกเตอร์ แครี และคณะ (2540) เรื่องการติดตามผู้ย้ายถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ที่พบว่า ระดับการย้ายถิ่นมีสูงช่วงอายุ 15-19 ปี จนถึงอายุ 40-44 ปี การย้ายถิ่นตามฤดูกาลช่วงอายุ 30-39 ปี มากที่สุด

1.2 เพศ พบว่า แรงงานย้ายถิ่นส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 62.9) มากกว่าเพศหญิง ร้อยละ 5.6 การมีสิทธิหลักประกันสุขภาพเพศชายมากกว่าเพศหญิง ร้อยละ 5.2 (ตาราง 8, 20) การศึกษานี้มากกว่าครึ่งหนึ่งจะเป็นแรงงานก่อสร้าง (ร้อยละ 53.3) สัดส่วนทั้งแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่นเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง (sex ratio=1.7 : 1, 2.2 : 1 ตามลำดับ) สอดคล้องกับการศึกษาของวิชัย เอกพลกรและคณะ (2539) เรื่องปัญหาสังคมและสาธารณสุขของคนงานก่อสร้างในเขตแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี ที่พบว่า อัตราส่วนชายต่อหญิง เท่ากับ 2.3 : 1 ซึ่งตามแนวคิดของราเวนส์ไนด์น์ ที่ว่าเพศชายมีการย้ายถิ่นระยะทางไกลมากกว่าเพศหญิง (AngliaCampus, 2002; สันทัศน์, 2541) และสอดคล้องกับการศึกษาของริกเตอร์ แครี และคณะ (2540) เรื่องการติดตามผู้ย้ายถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประเทศไทย ที่พบว่า เพศชายมีสัดส่วนของการเป็นผู้ย้ายถิ่นตามฤดูกาลและผู้ย้ายถิ่นหลายครั้ง

สูงกว่าเพศหญิง การย้ายถิ่นตามฤดูกาลเป็นการเคลื่อนย้ายที่เกิดขึ้นในช่วงกลางของวงจรชีวิต โดยเฉพาะในวัยที่มีบุตรกำลังเติบโตและครอบครัวมีภาระค่าใช้จ่ายที่สูงมาก การย้ายถิ่นของทั้งสองเพศมีปัจจัยที่สัมพันธ์กับการย้ายถิ่นตามฤดูกาลมากที่สุด การศึกษานี้แรงงานย้ายถิ่นมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 62.3 ตาราง 9) เป็นการย้ายถิ่นระหว่างภาค สอดคล้องกับการศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานย้ายถิ่นในอุตสาหกรรมยางพารา : จังหวัดสงขลา ของเพชรน้อย สิงห์ช่างชัย (2539) พบว่าแรงงานย้ายถิ่นมีถิ่นตั้งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มากที่สุด ร้อยละ 45.9

1.3 สถานภาพสมรส แรงงานย้ายถิ่นมีสถานภาพสมรสคู่มากที่สุด (ร้อยละ 85.3) มากกว่าแรงงานไม่ย้ายถิ่น (ร้อยละ 7.5 ตาราง 8) โดยมีสัดส่วนของแรงงานไม่ย้ายถิ่นที่มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 77.8) ทำให้มากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพมีสถานภาพสมรสคู่ (ร้อยละ 80.4 ตาราง 19) แรงงานย้ายถิ่นในอำเภอสะเดา มักจะย้ายถิ่นหางานทำเฉพาะสามักรรยา ส่วนใหญ่ทำงานในสถานที่เดียวกัน สอดคล้องกับการศึกษากลุ่มคนงานก่อสร้างในเขตแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรีของวิชัย เอกพลกรและคณะ (2539) แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของเพชรน้อย สิงห์ช่างชัย (2539) เรื่องคุณภาพชีวิตของแรงงานย้ายถิ่นในอุตสาหกรรมยางพารา : จังหวัดสงขลา ที่พบว่าส่วนใหญ่ผู้ย้ายถิ่นมีสถานภาพโสด

1.4 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ของแรงงานย้ายถิ่น 1-2 คนมากที่สุด (ร้อยละ 51.0, ค่ามัธยฐาน= 2) พบว่าการย้ายถิ่นของแรงงานย้ายถิ่นมักจะมาเพียงสามักรรยา บุตรส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับครอบครัวถิ่นตั้งทาง ส่วนแรงงานไม่ย้ายถิ่นมีจำนวนสมาชิกครัวเรือน 3-4 คน (ร้อยละ 45.3, ค่ามัธยฐาน= 4) ลักษณะครอบครัวแรงงานย้ายถิ่นจะเปลี่ยนเป็นครอบครัวเดี่ยวเมื่อย้ายถิ่น มีจำนวนสมาชิกในถิ่นปัจจุบันเฉลี่ย 3 คน (เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย, 2539)

1.5 อาชีพ การศึกษานี้มากกว่าครึ่งหนึ่งประกอบอาชีพก่อสร้าง (ร้อยละ 51.7) พบว่าแรงงานในขนาดสถานประกอบการ (จำนวนคนงาน) มากกว่า 30 คน จะมีหลักประกันสุขภาพมากที่สุด (ร้อยละ 79.1 ตาราง 10) แรงงานก่อสร้างที่ทำงานกับบริษัทขนาดใหญ่ได้รับสิทธิประกันสังคมได้จ่ายเงินสมทบกองทุนภายใน 30 วัน โดยนายจ้าง/ผู้ประกอบการมีหน้าที่สมทบของลูกจ้าง ผู้ประกันตนจะได้รับบัตรรับรองสิทธิการรักษาพยาบาลเมื่อได้ขึ้นทะเบียนและส่งเงินสมทบครบ 3 เดือนแล้ว (สำนักงานประกันสังคม, 2545) การมีหลักประกันสุขภาพมีความสัมพันธ์สูงกับลักษณะการจ้างงานและขนาดบริษัทที่จ้างงาน โดยคนงานชั่วคราวจะได้รับข้อเสนอที่น้อยกว่าคนงานประจำ (Institute of medicine of the National Academies, 2003; DHHS, 1997 cited by Chang, Price and Pfoutz, 2001) จากการถามเหตุผลแรงงานที่ไม่มีสิทธิประกันสังคม เพราะ เป็นแรงงานรายวัน (ร้อยละ 30.7 ตาราง 11) ซึ่งพบว่า ส่วนใหญ่นายจ้างที่รับเหมาก่อสร้างไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 บังคับใช้กับสถาน

ประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป ต้องทำประกันสังคมให้ นายจ้างจะต้องยื่นขอขึ้นทะเบียน ภายใน 30 วัน และเมื่อมีลูกจ้างเพิ่มจะต้องให้ลูกจ้างใหม่ยื่นขึ้นทะเบียนหากยังไม่เคยมีบัตรประกันสังคมมาก่อน (สำนักงานประกันสังคม, 2545) การย้ายถิ่นชั่วคราวจะเป็นเรื่องของการทำงานก่อสร้างเป็นส่วนใหญ่ ไม่ได้มีลักษณะเลือกสรร (selectivity) (อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์, 2526) ผู้ย้ายถิ่นที่มีสถานภาพในฐานะลูกจ้างเอกชน และในฐานะผู้ทำงานส่วนตัว ทั้งโดยได้รับค่าจ้างและไม่ได้รับค่าจ้างนั้น มีแนวโน้มเคลื่อนย้ายแรงงานตามฤดูกาล (จุฑา มนต์ไพบูลย์, 2534) ส่วนแรงงานย้ายถิ่นที่ตัดขาด/ปลุกผัก เป็นกลุ่มครอบครัวที่กระจายทำงานอยู่ในพื้นที่สวนยาง มักไม่มีการทำบัตรประกันสังคมให้ การมีสิทธิส่วนใหญ่ก็จะเป็นหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ที่มีการเปลี่ยนแปลงสถานพยาบาลแล้ว

1.6 ระดับการศึกษา แรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น และสมาชิกครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยกันที่อำเภอสะเตาะ ที่เป็นแรงงานไร้ฝีมือได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด เนื่องจากส่วนใหญ่มุ่งโอกาสการเพิ่มรายได้ในครอบครัว ขาดโอกาสในการศึกษาต่อ (วิชัย เอกพลกร และคณะ, 2540; เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย, 2539; Stronks, Ravelli and Reijneveld, 2001) แรงงานย้ายถิ่นที่ไม่มีทักษะในการทำงาน (unskilled labor) มีความคิดเห็นว่าการศึกษาน้อยทำให้ไม่มีโอกาสทำงานที่มีรายได้มาก ถูกจัดให้เป็นแรงงานในระดับต่ำเป็นแรงงานราคาถูก เพราะขาดความรู้ (เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย, 2539) มากกว่าครึ่งหนึ่งของแรงงานที่ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 81.1 ตาราง 19) ส่วนใหญ่เป็นแรงงานย้ายถิ่น ความแตกต่างการได้รับการศึกษาระดับสูงกว่าประถมศึกษาของแรงงานที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ ซึ่งเป็นแรงงานไม่ย้ายถิ่นจะสูงกว่าแรงงานที่ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ ร้อยละ 4.9, 4.2 ตามลำดับ (ตาราง 19) อธิบายได้ว่า จังหวัดสงขลาเป็นที่ตั้งแหล่งการศึกษาที่มีความหลากหลายทั้งการศึกษาในและนอกระบบ มีความสะดวกด้านการคมนาคม สามารถเข้าถึงแหล่งการศึกษาได้ง่าย ประกอบกับเศรษฐกิจทางภาคใต้สูงกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากข้อมูลการสำรวจพบว่า รายได้ครัวเรือนต่อปี ช่วงมากกว่า 100,000 บาท ของแรงงานไม่ย้ายถิ่นสูงกว่าแรงงานย้ายถิ่น (ร้อยละ 25.4) โอกาสด้านการศึกษาที่สูงขึ้นจะมีค่าใช้จ่ายที่สูงตามไปด้วย ซึ่งมีความสัมพันธ์กับฐานะทางด้านเศรษฐกิจ

1.7 รายได้ครัวเรือนต่อปี แรงงานไม่ย้ายถิ่นมีรายได้ครัวเรือนต่อปี (มากกว่า 100,000 บาท มีฐาน=96,000) สูงกว่าแรงงานไม่ย้ายถิ่น (ร้อยละ 25.4 มีฐาน=67,500) จากภาวะเศรษฐกิจปี 2546 เริ่มกระเตื้องขึ้นรัฐบาลสามารถปลดภาระหนี้กองทุนกู้ยืมระหว่างประเทศ ราคาขายภาคใต้มีราคา (36-45 บาท หรือที่ประมาณ 1 ดอลลาร์) ถือว่าเป็นปีที่มีรายได้ดีที่สุดในเมื่อเปรียบเทียบกับอดีต ส่วนแรงงานย้ายถิ่นมีรายได้ครัวเรือนต่อปี ระหว่าง 45,001-70,000 บาท มากที่สุด (ร้อยละ 32.4) และไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ (ร้อยละ 31.1 ตาราง 19) อัตราค่าแรงรายวันกลุ่มแรงงานก่อสร้างจะขึ้น

กับประสบการณ์ทำงาน เพศชายจะสูงกว่าเพศหญิง จากข้อมูลเชิงประจักษ์ เพศหญิงจะได้ขึ้นตำแหน่งประมาณวันละ 110-135 บาท เพศชาย ประมาณวันละ 165-400 บาท ค่าแรงงานขึ้นต่ำตามประกาศของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมซึ่งบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2546 อัตราค่าจ้างขั้นต่ำพื้นฐาน (ทั่วประเทศ) วันละ 133 บาท ในท้องที่จังหวัดสงขลา อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ วันละ 135 บาท (<http://www.trclabourunion.com/kajang1.htm>, 2003) อธิบายได้ว่า ระดับรายได้สูงจะมีการประกันสุขภาพอื่น ๆ มากขึ้นตามระดับรายได้ (วิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียร และคณะ, 2536) อาชีพบริการและเกษตรกรได้รับหลักประกันจากนายจ้างน้อยกว่ากลุ่มวิชาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) (Park, et al., 2001) ซึ่งการมีหลักประกันสุขภาพมีความสัมพันธ์สูงกับสถานะการทำงาน ระดับรายได้ การได้รับการศึกษา อาชีพ ขนาดบริษัทที่จ้างงาน (Institute of medicine of the National Academies, 2003) ความสัมพันธ์แรงงานย้ายถิ่นกับรายได้ กลุ่มผู้ย้ายถิ่นระหว่างภาคจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มักมีเครือข่ายทางสังคมถิ่นปลายทาง จากโอกาสการหารายได้ดีกว่าถิ่นต้นทาง สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของสเตาเฟอร์ (AngliaCampus, 2002; Junes, 1990; พรเพ็ญ สุวรรณเดชา, 2530) ที่ว่าลักษณะการย้ายถิ่นจะขึ้นกับการมีโอกาสของสิ่งที่ดีกว่าถิ่นปลายทาง ได้แก่ งานหรือการเพิ่มของรายได้ เป็นไปตามปัจจัยของการย้ายถิ่นมี 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยผลัก (push factors) เป็นสถานะที่ทำให้คนมีการเคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่ และปัจจัยดึงดูด (pull factors) เป็นสถานะที่ส่งเสริมให้คนเคลื่อนย้ายสู่พื้นที่เฉพาะ ซึ่งกล่าวได้ว่าการเคลื่อนย้ายของคนเพราะมีความเชื่อว่าผู้คนเหล่านั้นจะมีชีวิตที่ดีกว่าในพื้นที่ที่แตกต่างกัน สิ่งที่เป็นปัจจัยผลัก ได้แก่ การขาดแคลนทรัพยากร การขาดโอกาสการถูกจ้างงานและจากภัยธรรมชาติ (ภาวะแห้งแล้ง น้ำท่วม แผ่นดินไหว และอื่น ๆ) ส่วนสิ่งที่เป็นปัจจัยดึงดูด ได้แก่ โอกาสการจ้างงาน สภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมกว่า (Ferrante, 1995; Lee, 1966) อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของกลุ่มแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น ทั้งเป็นแหล่งเศรษฐกิจธุรกิจและสถานบันเทิง ผลจากการเติบโตทางด้านวัตถุต้องใช้กำลังคนเข้ามารองรับทั้งภาคการก่อสร้างและบริการ

1.8 การรับรู้ระดับสุขภาพ (SRH) ของแรงงานย้ายถิ่นระดับไม่ดี คิดเป็นร้อยละ 6.4 สูงกว่าแรงงานไม่ย้ายถิ่นเพียงเล็กน้อย ร้อยละ 0.5 แต่มีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับสุขภาพไม่ดีจะเพิ่มขึ้นในกลุ่มที่ได้รับการศึกษาน้อย การรับรู้ระดับสุขภาพไม่ดีของผู้ย้ายถิ่นสูงกว่าคนที่ท้องถิ่น (Meckenbach and Kunst, 1997; Newbold and Danforth, 2003) โดยแรงงานย้ายถิ่นมีการรับรู้ระดับสุขภาพปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 49.8 แรงงานที่ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพมีการรับรู้สุขภาพระดับดี (ร้อยละ 48.3) มีสัดส่วนใกล้เคียงแรงงานย้ายถิ่นที่มีการรับรู้สุขภาพระดับดี (ร้อยละ 43.9) ซึ่งการย้ายถิ่นเป็นกระบวนการเลือกสรรคน ผู้ย้ายถิ่นต้องเป็นผู้ที่แข็งแรงสุขภาพดี เป็นกลุ่มที่มีความแข็งแรง (superior group) (Lee, 1966) เช่นเดียวกับการศึกษาของพวงเพ็ญ ชุณหปราณ, เพ็ญ

พัคตร์ อุทิศ และจิราพร เกศพิชญวัฒนา (2538) พบว่าสภาวะสุขภาพคนงานไร้ฝีมือก่อสร้างสตรีมีสภาวะสุขภาพไม่แตกต่างจากคนงานที่มีฝีมือ คนที่มีระยะเวลาการทำงานอาชีพก่อสร้างน้อยจะมีสุขภาพดีกว่าคนที่ทำงานก่อสร้างมานาน แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของนิวบอลด์และแดนฟอรัท (Newbold and Danforth, 2003) ที่พบว่า การรับรู้ระดับสุขภาพตนเองผู้ย้ายถิ่นมีความแตกต่างกับคนที่ท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) กล่าวคือ คนย้ายถิ่นมีสถานะสุขภาพไม่ดี ร้อยละ 2.5 สูงกว่าคนที่ท้องถิ่นซึ่งมีเพียงร้อยละ 1.6 และการศึกษาผู้ย้ายถิ่นในประเทศเนเธอร์แลนด์ ที่พบว่า สถานะสุขภาพของผู้ย้ายถิ่นจะด้อยกว่าคนที่ท้องถิ่นเช่นเดียวกัน (Stronks, Ravelli and Reijneveld, 2001) แต่เมื่อทดสอบสมมติฐานการรับรู้ระดับสุขภาพ (SRH) (ตาราง 19) มีความแตกต่างระหว่างการมีและไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) กล่าวคือ แรงงานที่มีการรับรู้ระดับสุขภาพไม่ดี มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ ร้อยละ 7.3 สูงกว่าแรงงานที่ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ ร้อยละ 2.8 อธิบายได้ว่า ตามนโยบายของรัฐบาลการจัดหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าที่เป็นภาคบังคับ (compulsory insurance) เป็นสิทธิของประชาชนไทยทุกคนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 52 เพื่อเป็นทางเลือกในการรับบริการ (choice) และการสร้างให้มีสุขภาพดีถ้วนหน้า เพื่อให้ผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ให้สามารถเข้าถึงชุดบริการหลักด้านสุขภาพ (คณะทำงานพัฒนานโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า, 2544)

สมาชิกครอบครัวย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ด้วยกันที่อำเภอสะเดา มีการรับรู้ระดับสุขภาพไม่ดี (ร้อยละ 9.8 ตาราง 20) สูงกว่าสมาชิกครอบครัวไม่ย้ายถิ่น ร้อยละ 3.7 และมีสิทธิน้อยกว่าสมาชิกครอบครัวไม่ย้ายถิ่น (ร้อยละ 66.8 ตาราง 20) จากผลการสำรวจพบสมาชิกครอบครัวย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ด้วยกันที่อำเภอสะเดาที่ไม่มีหลักประกันสุขภาพ และมีภาวะเจ็บป่วย มีกรณีตัวอย่าง เช่น สมาชิกครอบครัวแรงงานก่อสร้างภาคอีสานรายหนึ่งที่มีความพิการจากอุบัติเหตุยานยนต์ พักอาศัยเรือนพักชั่วคราวในบริเวณใกล้สถานที่ก่อสร้างเป็นอัมพาตท่อนล่าง มีแผลกดทับที่ก้นกบ มารดาที่ทำงานก่อสร้างมีอายุมากแล้วต้องรับภาระดูแล ต้องซื้อยามาทำแผลเอง เมื่องานก่อสร้างเสร็จก็จะอพยพตามงานก่อสร้างไปเรื่อย ๆ อีกกรณีสมาชิกของครอบครัวแรงงานย้ายถิ่นจากภาคอีสานที่มีอาชีพปลูกผัก หลังประสบอุบัติเหตุยานยนต์ได้รับการผ่าตัดสมองเป็นอัมพฤกษ์ครึ่งซีก ต้องพบแพทย์เฉพาะทางรับยาอาการทางสมองต่อเนื่องเป็นระยะทุก 3 เดือน แม้ว่าครอบครัวมีระยะเวลาการย้ายถิ่นมาอยู่ในอำเภอสะเดาประมาณ 8 ปี แต่ปัจจุบันยังไม่มีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ส่วนใหญ่สมาชิกครอบครัวแรงงานย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ด้วยกันที่อำเภอสะเดา มีการรับรู้ระดับสุขภาพปานกลางมากที่สุด (ร้อยละ 52.1) ไม่สอดคล้องกับการศึกษาสถานะสุขภาพในต่างประเทศผู้ย้ายถิ่นมักมีสถานะสุขภาพด้อย

กว่าคนที่ต้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) (Stronks, Ravelli and Reijneveld, 2001; Newbold and Danforth, 2003)

1.9 มีโรคเรื้อรัง แรงงานย้ายถิ่นมีโรคเรื้อรังร้อยละ 19.4 สูงกว่าแรงงานไม่ย้ายถิ่น (ร้อยละ 6.6 ตาราง 8) ส่วนสมาชิกครอบครัวแรงงานไม่ย้ายถิ่นมีโรคเรื้อรังมากกว่าสมาชิกครอบครัวแรงงานย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ด้วยกันที่อำเภอสะเดา (ร้อยละ 2.3 ตาราง 20) ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของนิวบอล์และแดนฟอर्थ (Newbold and Danforth, 2003) ที่พบว่า การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังในคนย้ายถิ่นต่ำกว่าคนที่ต้องถิ่นเล็กน้อย คือ ร้อยละ 57.9, 60.6 ตามลำดับ โดยแรงงานที่ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพมีโรคเรื้อรังสูงกว่าแรงงานที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ (ร้อยละ 5.9 ตาราง 19) ซึ่งส่วนใหญ่ (ร้อยละ 19.4 ตาราง 8) เป็นแรงงานย้ายถิ่นที่ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 82.2) จากผลการศึกษาสํารวจครัวเรือนในเขตเมืองแห่งหนึ่งในประเทศไทย พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาต่ำจะมีอัตราการเจ็บป่วยเรื้อรัง (ร้อยละ 13.0) สูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่ได้รับการศึกษาสูงกว่า (Pannarunothai and Mills, 1997) พฤติกรรมการใช้บริการของแรงงานย้ายถิ่นมีโรคเรื้อรังและไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ พบว่า แรงงานส่วนหนึ่งใช้ระยะเวลาช่วงหนึ่งกลับถิ่นเดิมไปเยี่ยมบ้าน และไปรับการรักษาด้านสุขภาพโดยใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (30 บาท) ตามที่บัตรระบุสถานพยาบาล หรือที่ได้มีหนังสือส่งตัวมารับการรักษาที่โรงพยาบาลศูนย์หรือโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยแล้ว หลังจากนั้นแรงงานเหล่านี้ก็กลับมาทำงานต่อ ซึ่งจากเหตุผลร้อยละ 19.6 ที่พบว่าแรงงานไม่สามารถใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพ (30 บาท) ได้ ทำให้ต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาลเอง จากเหตุผลไม่เข้าใจขั้นตอนการเปลี่ยนเลือกสถานพยาบาล

1.10 โรคความดันโลหิตสูง แรงงานไม่ย้ายถิ่นมีความดันโลหิตสูงกว่าแรงงานย้ายถิ่น (ร้อยละ 6.5 ตาราง 8) แรงงานที่มีความดันโลหิตสูงมีสิทธิหลักประกันสุขภาพ (ร้อยละ 15.9 ตาราง 19) อธิบายได้ว่า แรงงานไม่ย้ายถิ่นมีอายุมากกว่า 45 ปี มีมากที่สุด (ร้อยละ 37.0 ตาราง 8) เมื่อเปรียบเทียบกับอายุช่วงเดียวกันของแรงงานย้ายถิ่น ความดันโลหิตสูงมีความสัมพันธ์การเพิ่มขึ้นของอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) (Hajar and Kotchen, 2003) ผลจากการสำรวจตรวจวัดความดันโลหิตของประชาชนอายุ 35 ปีขึ้นไป พบว่า ความดันโลหิตสูงมีความสัมพันธ์กับการมีประกันสุขภาพ ($p < 0.001$) สัดส่วนความดันโลหิตสูงเพิ่มขึ้นเมื่ออายุมากขึ้นและเป็นกลุ่มที่มีประกันสุขภาพ ร้อยละ 9.5 (กาญจณี กังวานพรศิริ, อำนวย แสงฉายเพียงเพ็ญ และสมศรี วานิชวณะทอง, 2546)

สมาชิกครอบครัวแรงงานไม่ย้ายถิ่นมีความดันโลหิตสูงมากกว่าสมาชิกครอบครัวแรงงานย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ด้วยกันที่อำเภอสะเดา (ร้อยละ 8.9 ตาราง 20) พบว่า อายุเฉลี่ยสมาชิกครอบครัวแรงงานไม่ย้ายถิ่น ($\bar{X}=40.1$ S.D.=10.9) สูงกว่าอายุเฉลี่ยสมาชิกครอบครัวแรงงานย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ด้วยกันที่อำเภอสะเดา ($\bar{X}=37.5$ S.D.=9.2) ความดันโลหิตสูงมีความสัมพันธ์การเพิ่มขึ้นของอายุอย่างมีนัย

สำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) (Hajjar and Kotchen, 2003) เนื่องจากสมาชิกครัวเรือนไม่ย้ายถิ่นจะมีอายุมากกว่า 45 ปี สูงกว่าสมาชิกครอบครัวแรงงานย้ายถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$)

2. ความแตกต่างของการมีสิทธิหลักประกันสุขภาพระหว่างแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่นในอำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา

พบว่ามีความแตกต่างของการมีสิทธิหลักประกันสุขภาพ (inequality health insurance) ระหว่างแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แรงงานไม่ย้ายถิ่นมีมากที่สุด ร้อยละ 99.5 (95%CI: 97.3, 100%) มากกว่าแรงงานย้ายถิ่น ร้อยละ 70.3 (95%CI: 64.6, 75.9%) แรงงานย้ายถิ่นมีสิทธิหลักประกันสุขภาพ ร้อยละ 29.3 (95%CI: 23.7, 35.3%) ประเภทสิทธิประกันสังคมมากที่สุด ร้อยละ 16.2 (ตาราง 8) โดยที่แรงงานก่อสร้างที่เป็นลูกจ้างของบริษัทขนาดใหญ่และลูกจ้างของบริษัทข้ามชาติจะมีสวัสดิการด้านประกันสังคม (ศิริพร จิรวัดณ์กุล, 2541) การศึกษานี้มีความสอดคล้องกับการสำรวจแรงงานย้ายถิ่นชาวเกาหลีในลอสแอนเจลิส ที่พบว่า ไม่มีหลักประกันสุขภาพ ร้อยละ 76 (Work and health in the immigrant enclave, 2003) โดยกลุ่มแรงงานมักมีหลักประกัน (OR 0.19, 95%CI: 0.10, 0.36) น้อยกว่ากลุ่มวิชาชีพ (OR 0.49, 95%CI: 0.27, 0.88) (Park, et al., 2001) ซึ่งเหตุผลหนึ่งของความครอบคลุมหลักประกันสุขภาพ คือ ปกป้องความเสี่ยงด้านการเงินจากค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพที่สูงเกินร้อยละ 10 และร้อยละ 40 ของรายได้ครัวเรือน ครอบครัวที่มีฐานะยากจนและมีโรคเรื้อรังจะขาดการปกป้องความเสี่ยงด้านการเงินจากการรับบริการด้านสุขภาพ (Waters, Anderson and Mays, 2004) แรงงานย้ายถิ่นที่เป็นผู้มีรายได้ไม่แน่นอนและไม่มีความเสี่ยงหลักประกันสุขภาพ พบว่า ร้อยละ 29.6 ของแรงงานย้ายถิ่นมีรายได้ครัวเรือนต่อปีน้อยกว่า 45,000 บาท มีโรคเรื้อรังร้อยละ 19.4 (ตาราง 8) เมื่อเกิดการเจ็บป่วยทำให้แรงงานและครอบครัวมีภาระทางการเงินจากค่ารักษาพยาบาลที่สูงกว่าแรงงานที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ ความแตกต่างการใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในการเข้าถึงบริการ (inequalities access)

ส่วนสมาชิกครอบครัวแรงงานไม่ย้ายถิ่นมีสิทธิ ร้อยละ 99.6 สูงกว่าสมาชิกครอบครัวแรงงานย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ด้วยกันที่อำเภอสะเตา (ร้อยละ 66.8 ตาราง 20) สมาชิกครอบครัวแรงงานย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ด้วยกันที่อำเภอสะเตามีสิทธิหลักประกันสุขภาพ ร้อยละ 32.8 (95%CI: 27.9, 37.9%) ขนาดความแตกต่างของการมีสิทธิหลักประกันสุขภาพของสมาชิกครอบครัว อธิบายได้ว่า เนื่องจากสมาชิกครอบครัวแรงงานย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ด้วยกันที่อำเภอสะเตาบางคนเป็นคนสะเตา หรือได้ย้ายชื่อตามทะเบียนราษฎรทำให้มีสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า แรงงานย้ายถิ่นส่วนใหญ่เป็นแรงงานย้ายถิ่นระหว่างภาค (ร้อยละ 63.3) มีระยะเวลาการย้ายถิ่นที่น้อยกว่า 4 เดือน มากที่สุด (ร้อยละ 28.9 ตาราง

ราง 9) ซึ่งเป็นลักษณะการย้ายถิ่นตามฤดูกาลในช่วงสั้น ๆ ทำให้สิทธิหลักประกันสุขภาพมีเพียง (ร้อยละ 17.8 ตาราง 9) แรงงานย้ายถิ่นบางคนไม่มีบัตรหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เนื่องจากออกจากบ้านมานาน (ร้อยละ 2.8) ไม่มีบัตรประชาชน (ร้อยละ 1.7) ส่วนแรงงานที่ใช้สิทธิเดิมไม่ได้กรณีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (30 บาท) พบว่า ไม่เข้าใจขั้นตอนการเปลี่ยนเลือกสถานพยาบาล (ร้อยละ 19.6) ข้ามเขต (ร้อยละ 14.5) สอดคล้องกับการสำรวจภาวะสุขภาพอนามัยประชาชนระดับจังหวัด ครั้งที่ 3 ปี 2544 พบว่า ประชาชนที่มีชื่อในทะเบียนในจังหวัดที่ตนอาศัยอยู่ในปัจจุบันมีอัตราการมีประกันสุขภาพสูงกว่าประชาชนที่ไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านร้อยละ 78.8 และ 52 ตามลำดับ (กาญจณี กังวานพรศิริ, อำนวย แสงฉายเพียงเพ็ญ และสมศรี วานิสวณะทอง, 2546) การเปลี่ยนเลือกหน่วยบริการประจำ จะต้องใช้หลักฐานที่สำคัญ คือการมีชื่อในทะเบียนบ้าน และมีเลขประจำตัวประชาชน (13 หลัก) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติมีหลักเกณฑ์สำหรับกรณีที่มีถิ่นที่อยู่หรือพักอาศัยไม่ตรงกับทะเบียนบ้าน สามารถใช้หลักฐานเป็นใบสำคัญรับเงินค่าสาธารณูปโภค (ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์) ที่มีชื่อบุคคลและที่อยู่ในพื้นที่นั้น ๆ หรือใช้ใบเสร็จรับเงินค่าเช่าที่พัก สัญญาเช่าที่พัก ฯลฯ เป็นหลักฐานการเปลี่ยนเลือกหน่วยบริการประจำ หรือการรับรองสำเนาทะเบียนบ้านและบัตรประจำตัวประชาชนเจ้าของบ้าน/ทะเบียนบ้านและสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนของผู้นำชุมชนหรือนายจ้าง โดยคำนึงถึงความสะดวกและความจำเป็นของผู้ใช้สิทธิรับบริการ (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2547) แรงงานส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาน้อยขาดข้อมูลความรู้การดำเนินการ จากการสอบถามเหตุผลการไม่ดำเนินการเปลี่ยนเลือกสถานพยาบาลเนื่องจาก ขั้นตอนความยุ่งยากการเข้าไปติดต่อยังสถานที่ราชการ เสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ส่วนใหญ่จะมาหางานทำชั่วคราวไม่นานก็กลับบ้าน ซึ่งตามมาตรา 6 กำหนดให้ “บุคคลใดใช้สิทธิตามมาตรา 5 (บุคคลทุกคนมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐานและประสิทธิภาพตามที่กำหนด) ให้ยื่นคำขอลงทะเบียนต่อสำนักงานหรือหน่วยงานที่สำนักงานกำหนด เพื่อเลือกหน่วยบริการ เป็นหน่วยบริการประจำ” และมาตรา 8 ให้หน่วยบริการที่ให้บริการแก่บุคคลที่ยังไม่ได้ลงทะเบียน ให้บุคคลนั้นลงทะเบียนเลือกหน่วยบริการประจำ (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2545) กลุ่มแรงงานส่วนใหญ่ขาดข้อมูลการดำเนินการมีสิทธิหลักประกันสุขภาพ การตีความการใช้บัตรว่าถ้าเจ็บป่วยฉุกเฉินใช้ที่ไหนก็ได้

ดังนั้นแรงงานย้ายถิ่น ควรได้รับโอกาสการใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพ เพื่อลดความแตกต่างหรือความไม่เสมอภาคการเข้าถึงบริการ (inequitable access) ซึ่งเป็นอีกกลุ่มที่ด้อยโอกาส จากผลการศึกษาพบว่ามีปัญหาการใช้สิทธิอันเนื่องมาจากการย้ายถิ่นเพื่อหางานทำเพิ่มรายได้ในครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่กลุ่มนี้มีความสัมพันธ์กับความจำเป็น (Aday, 1993b cited by Andersen and Davidson, 1999) สิทธิการได้รับการบริการสุขภาพเป็นสิ่งที่ทุกคนมีสิทธิในการเข้าถึงบริการ มีความสำคัญเป็นเป้าหมายมาตรฐานระบบการดูแลสุขภาพ (Aday and Andersen, 1981) โดยไวทเฮด (Whitehead,

1992) ได้กล่าวว่า ความเป็นธรรมไม่ได้หมายถึง ทุกคนควรมีสถานะสุขภาพที่เหมือนกัน การใช้ทรัพยากรบริการสุขภาพที่เหมือนกันโดยไม่คำนึงถึงความจำเป็น ทุกคนควรมีโอกาสอย่างเป็นทางการที่จะได้พัฒนาสุขภาพตนเองเต็มที่ ร่วมกับแนวทางที่ดีที่สุดภายใต้สถานะที่เป็นจริง ไม่ควรมีใครเสียเปรียบจากการได้รับการพัฒนาสุขภาพที่เป็นไปได้ ถ้ามันสามารถหลีกเลี่ยงได้ (Whitehead, 1992) โดยไม่มีความแตกต่างในการบริการด้านสุขภาพตามความจำเป็นสุขภาพที่เท่ากันในแนวนอน (horizontal equity) (Starfield, 2001) ความแตกต่างการมีสิทธิหลักประกันสุขภาพเป็นรูปแบบความแตกต่าง (inequality) ที่ไม่เป็นธรรม (unfair) (Mooney, 1994; Whitehead, 1992; Starfield, 2001) ที่กลุ่มแรงงานย้ายถิ่นและสมาชิกภายในครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยกันที่สะดวกไม่ได้รับจากอุปสรรคส่วนบุคคล การไม่เข้าใจการเปลี่ยนเลือกสถานพยาบาล (ร้อยละ 19.6) หรือการหลีกเลี่ยงกฎหมายของนายจ้าง/สถานประกอบการในกรณีการประกันสังคม ซึ่งจากผลการศึกษาแรงงานไร้ฝีมือส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา รายได้ครัวเรือนต่อปีต่ำกว่าแรงงานไม่ย้ายถิ่น การรับรู้ระดับสุขภาพไม่ดี และมีโรคเรื้อรังสูงกว่าแรงงานไม่ย้ายถิ่น

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์การไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบตัวแปรเดียว (univariate relationship) เป็นสิ่งสำคัญในการแปลผลการวิเคราะห์ตัวแปรเชิงซ้อน (multivariate analysis) การศึกษานี้ใช้วิธี stepwise คือ การเพิ่มหรือลดตัวแปรในสมการเพื่อหาว่าการเพิ่มหรือลดตัวแปรนั้น ๆ จะมีผลต่อค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอื่นที่เหลือในสมการมากน้อยเพียงใด โดยใช้การทดสอบนัยสำคัญเป็นสิ่งช่วยตัดสินใจ (Cramer, 1972 อ้างโดย สีสม แจ่มอุลิตรัตน์, 2533) จากการวิเคราะห์ตัวแปรพหุคูณด้วยโลจิสติก พบว่า การย้ายถิ่นเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดการไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) แรงงานย้ายถิ่น ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพมากกว่าแรงงานไม่ย้ายถิ่น 488.8 เท่า (95%CI: 67.1, 3559.2) ค่า odds ratio สูงมาก ส่วนค่า 95%CI กว้างมาก เป็นเพราะ odds ratio เป็นผลหารของ odds สองจำนวน กลุ่มที่หนึ่งซึ่งมีขนาดตัวอย่างน้อย คือในกลุ่มแรงงานไม่ย้ายถิ่นที่ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ มีค่าน้อยมาก คือ 1 คน เนื่องจากตกสำรวจ เมื่อนำไปหารกลุ่มอื่น ก็จะทำให้ 95%CI ของ odds ratio ของกลุ่มนั้นกว้างขึ้นอย่างมาก พบว่าประชาชนในพื้นที่ที่มีโอกาสที่จะมีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าครอบคลุมมากกว่า ตามที่มีการจัดให้ขึ้นทะเบียนตามสำมะโนประชากร เพื่อสนองตามนโยบายการขยายความครอบคลุมหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) (คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ, 2544) และตามสิทธิของประชาชนไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 52 ปัจจัยการย้ายถิ่นทำให้ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ อธิบายได้ว่า ตามพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่ง

ชาติ พ.ศ. 2545 มาตรา 6 ที่ว่า การใช้สิทธิตามมาตรา 5 (บุคคลทุกคนมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐานและประสิทธิภาพตามที่กำหนด) ต้องยื่นคำขอลงทะเบียนต่อสำนักงานหรือหน่วยงานที่สำนักงานกำหนด เพื่อเลือกหน่วยบริการ เป็นหน่วยบริการประจำ การลงทะเบียนเพื่อใช้สิทธิและการขอเปลี่ยนแปลงหน่วยบริการประจำเป็นขั้นตอนที่ดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน โดยคำนึงถึงความสะดวกและความจำเป็นของบุคคลเป็นสำคัญ (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2545) ในกรณีสิทธิประกันสังคมผู้ประกันตนจะได้รับบัตรรับรองสิทธิการรักษาพยาบาลเมื่อได้ขึ้นทะเบียนและส่งเงินสมทบครบ 3 เดือนแล้ว โดยผู้ประกันตนจะต้องเลือกสถานพยาบาลที่จะเข้ารับการรักษาเอง (สำนักงานประกันสังคม, 2545) จากเหตุผลของกลุ่มแรงงานก่อสร้างที่ไม่มีสิทธิประกันสังคมเนื่องจาก เป็นแรงงานรายวัน (ร้อยละ 30.7) ร่วมกับปัจจุบันที่มีนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าเป็นช่องทางให้นายจ้างรับเหมาก่อสร้างพยาบาลหลักเลี้ยงกฎหมายการทำบัตรประกันสังคมให้กับลูกจ้าง โดยผู้ประกันตนต้องร่วมจ่ายเงินสมทบกองทุนปี 2546 เดือนละร้อยละ 4.5 ร่วมกับนายจ้างร้อยละ 4.5 และรัฐบาลร้อยละ 2.5 ของเงินเดือน (สำนักงานประกันสังคม, 2545)

ส่วนปัจจัยรองลงมาของการไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ คือ อายุ ค่า odds ratio ต่ำกว่า 1 แสดงว่า เป็นปัจจัยปกป้องไม่ให้เกิด โดยค่า 95%CI มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.017$) แรงงานที่มีอายุน้อยกว่า 36 ปี จะไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพมากกว่าแรงงานที่มีอายุมากกว่า 36 ปี เป็น 1.02 เท่า (95%CI: 0.9, 1.8) จากผลการศึกษา พบว่า แรงงานย้ายถิ่นมีสิทธิหลักประกันสุขภาพน้อยกว่าแรงงานไม่ย้ายถิ่น ร้อยละ 70.3 เป็นสัดส่วนแรงงานก่อสร้างย้ายถิ่น (ร้อยละ 54.6) แรงงานตัดยาง/ปลูกผักย้ายถิ่น (ร้อยละ 45.5) อายุแรงงานที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 36-45 ปี (ร้อยละ 35.1 ตาราง 19) รองลงมา คือ ช่วงอายุมากกว่า 45 ปี (ร้อยละ 33.3) โดยอายุเฉลี่ยของแรงงานย้ายถิ่นจะน้อยกว่าแรงงานไม่ย้ายถิ่น (ตาราง 8) และส่วนใหญ่มีระยะเวลาการย้ายถิ่นช่วงสั้น ๆ คือน้อยกว่า 4 เดือน มากที่สุด (ร้อยละ 28.9) การมีสิทธิหลักประกันสุขภาพขึ้นกับการขึ้นทะเบียน และการเสนอสวัสดิการให้ (benefit) ของสถานประกอบการก่อสร้าง

4. การใช้บริการทางการแพทย์ และค่ารักษาด้านสุขภาพ ตามลักษณะการเจ็บป่วยระหว่างแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น

ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้บริการทางการแพทย์ และคำรักษาด้านสุขภาพของแรงงานย้ายถิ่น และไม่ย้ายถิ่น จำแนกตามสิทธิหลักประกันสุขภาพ โดยนำเสนอ 6 กลุ่มโรค/อาการ ได้แก่ โรคติดเชื้อทางเดินหายใจส่วนต้นเฉียบพลัน อาการปวดต่าง ๆ โรคระบบทางเดินอาหาร โรคทันตกรรม อุบัติเหตุต่าง ๆ และโรคเรื้อรัง พบว่า การเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อทางเดินหายใจส่วนต้นเฉียบพลันมากที่สุด รองลงมา คือ อาการปวดต่าง ๆ โรคทางทันตกรรม อุบัติเหตุต่าง ๆ โรคทางเดินอาหาร และโรคเรื้อรัง สอดคล้องการสำรวจสถานะสุขภาพอนามัยประชาชนไทยปี 2534 ภาวะการเจ็บป่วยเฉียบพลัน พบว่าเป็นโรคระบบทางเดินหายใจมากที่สุด รองลงเป็นโรคที่อาการไม่แฉ่งชัด โรคระบบทางเดินอาหารและโรคระบบกล้ามเนื้อเส้นเอ็นและกระดูก (มัทนา พนานิรัมย์ และสมชาย สุขสิริเสรีกุล, 2539)

แรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่นทั้งที่มีและไม่มีความเสี่ยงหลักประกันสุขภาพ เมื่อเจ็บป่วยมักไปใช้บริการร้านขายยา สอดคล้องกับการศึกษาของสันทัด เสริมศรีและคณะ (2546) ที่พบว่า การซื้อยาจากร้านขายยาเป็นความนิยมเมื่อเจ็บป่วยของทุกอาชีพ ประชาชนเกือบ 1 ใน 5 ปี 2544 ซื้อยาเกินมากเกินหลังวิกฤตการณ์เศรษฐกิจ ประชาชนมีความสะดวกในการหาซื้อแล้วอาจเกิดจากภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำ และอาจเป็นผลจากความไม่สะดวกและความล่าช้าในการไปรับบริการจากโรงพยาบาลของรัฐ (กาญจณี กังวานพรศิริ, อำนวย แสงฉายเพียงเพ็ญ และสมศรี วานิศวณะทอง, 2546) และการศึกษาของ สตรอนกส์ ราเวลโล และเรจินเนเวลด (Stronks, Ravelli and Reijneveld, 2001) พบว่าผู้ย้ายถิ่นเมื่อเจ็บป่วยจะใช้บริการร้านขายยาและปรึกษาผู้ให้บริการเวชปฏิบัติทั่วไปมากกว่าคนที่ต้องถิ่น

เมื่อเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อทางเดินหายใจส่วนต้นเฉียบพลัน และอาการปวดต่าง ๆ แรงงานย้ายถิ่นมักจะเลือกรับการรักษาโดยการซื้อยาจากร้านขายยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานย้ายถิ่นที่ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ (ร้อยละ 53.4, 45.5 ตาราง 12, 13 ตามลำดับ) รองลงมาจะไปที่คลินิกเอกชน (ร้อยละ 17.2, 21.2 ตามลำดับ) ค่ายาของแรงงานเหล่านี้โดยเฉพาะคำรักษาเฉลี่ยรวมก็สูงกว่าแรงงานที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ ลักษณะเช่นเดียวกันนี้ก็สามารถพบในครอบครัวของแรงงานย้ายถิ่นที่เจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อทางเดินหายใจส่วนต้นเฉียบพลันเช่นกัน (ตาราง 21) สอดคล้องกับการศึกษาของพนารุโณทัยและมิลล์ (Pannarunothai and Mills, 1997) ที่พบว่าครัวเรือนที่หัวหน้าไม่มีสิทธิคุ้มครองการรักษาพยาบาล หรือมีบัตรสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อย ต้องแบกรับภาระคำรักษาพยาบาลถึงร้อยละ 5-6 ของรายได้ครัวเรือนภายหลังจากหักส่วนที่สามารถเบิกคืนได้จากสมาชิกบางคนที่มีสิทธิ ในขณะที่กลุ่มอื่นใช้จ่ายเพียงร้อยละ 1-2 จากเหตุผลจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม เนื่องจากหากไปโรงพยาบาลของรัฐก็ต้องจ่ายคำรักษาเองเหมือนกัน คอยนาน ไม่ค่อยได้พบแพทย์ตรวจถ้าไปนอกเวลาราชการ ในกลุ่มแรงงานก่อสร้างจะเสียรายได้ เพราะได้ค่าจ้างรายวัน เวลาเริ่มทำงานประมาณ 7 โมงเช้า เลิกงาน 5 โมงเย็น การไปคลินิกเอกชนจะได้พบแพทย์ตรวจ และยังไม่เสียงาน เช่นเดียวกับการ

ศึกษาของศิริพร จิรวัดนกุล (2541) ที่พบว่า คนงานก่อสร้างใช้บริการสุขภาพอนามัยน้อยมาก และมักใช้เพื่อการบำบัดรักษาปัญหาสุขภาพที่รุนแรงเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากการเข้ารับการรักษาพยาบาลแต่ละครั้งคนงานก่อสร้างต้องสูญเสียเวลาในการทำงาน ขาดรายได้ และต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลด้วยตนเองทั้งหมด เนื่องจากการเจ็บป่วยนอกเวลาทำงานอันไม่ถือว่าเป็นเกิดจากการทำงาน คนงานจึงต้องพยายามอดทนและแสวงหาวิธีการอื่น ๆ เป็นอันดับแรก และสอดคล้องกับการศึกษาของโยธิน แสงดี, พิมลพรรณ อิศรภักดีและมาลี สันภูวรรณ (2543) พบว่า 1 ใน 3 ของการเจ็บป่วยเล็กน้อยมีความนิยมที่จะซื้อยาจากร้านขายยา กว่า 3 ใน 4 ไปสถานีอนามัย ร้อยละ 20 ไปโรงพยาบาลของรัฐ ร้อยละ 40 ใช้บริการที่คลินิกเอกชน การเลือกใช้บริการของแรงงานย้ายถิ่นที่ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพที่อำเภอสะเดา ขึ้นกับลักษณะโรค คุณภาพการรักษาแต่ละสถานบริการ ความสะดวก ไม่ต้องคอยนาน และการต้องจ่ายเงินค่ารักษาเหมือนกัน จากการศึกษาการใช้บริการตามความจำเป็นในประเทศไทย พบว่า การเจ็บป่วยเฉียบพลันกลุ่มที่ไม่มีหลักประกัน และรายได้ครัวเรือนระดับควินไทล์ 1 และ 2 ส่วนใหญ่ใช้ร้านขายยา รองลงมา คือ คลินิกเอกชน โรงพยาบาลของรัฐ โรงพยาบาลเอกชน ส่วนคนที่มีฐานะกว่าจะใช้บริการโรงพยาบาลเอกชน (Pannarunothai and Mills, 1997) ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2539 เกี่ยวกับรูปแบบค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของครัวเรือนในประเทศไทย พบว่า อาชีพที่ใช้แรงงานมีค่ารักษาสุขภาพ รูปแบบการใช้กับค่ารักษาสุขภาพมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) โดยครัวเรือนอาชีพที่ใช้แรงงานจะซื้อยารับประทานเองเมื่อเจ็บป่วย (self-treatment) (ร้อยละ 51.3) ค่ารักษาเฉลี่ย 26 บาท ใช้สถานบริการภาครัฐ (ร้อยละ 17.4) ค่ารักษาเฉลี่ย 261 บาท ใช้สถานบริการภาคเอกชน (ร้อยละ 31.3) ค่ารักษาเฉลี่ย 235 บาท ครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำจะซื้อยารับประทานเองและใช้สถานบริการภาครัฐมากกว่าครัวเรือนที่ระดับรายได้สูงกว่า (Satayavongthip, 2002)

การเจ็บป่วยด้วยโรกระบบทางเดินอาหาร โรคทางทันตกรรม อุบัติเหตุต่าง ๆ และโรคเรื้อรัง ทั้งแรงงานย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่นที่มีและไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ มักเลือกรับการรักษาที่โรงพยาบาลของรัฐ อาการเจ็บป่วยมีระยะเวลายืดยาวออกไป ร้อยละ 80 ผู้ป่วยจะทำการรักษาที่โรงพยาบาลของรัฐ (สันศักดิ์ เสริมศรี และคณะ, 2546; อัญชญา ณ ระนอง และวิโรจน์ ณ ระนอง, 2545) ส่วนใหญ่แรงงานย้ายถิ่นที่ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพเจ็บป่วยโรกระบบทางเดินอาหาร อุบัติเหตุต่าง ๆ และโรคเรื้อรังไปใช้โรงพยาบาลของรัฐ (ร้อยละ 32.0, 80.0, 43.1 ตาราง 14, 16, 17 ตามลำดับ) ค่ายาเฉลี่ยรวมของแรงงานเหล่านี้สูงกว่าแรงงานที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ แต่มีข้อสังเกตว่าค่ารักษาเฉลี่ยของแรงงานไม่ย้ายถิ่นที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพในโรคเรื้อรัง (855.6 บาทต่อครั้ง) อาการปวดต่าง ๆ (346.7 บาทต่อครั้ง) ยังจ่ายสูงอยู่ทั้งที่แรงงานส่วนใหญ่ไปรับการรักษาโรงพยาบาลของรัฐ จากการศึกษาสำรวจ พบว่าเป็นการใช้ข้ามขั้นตอนนี้มาใช้สถานบริการระดับตติย

ภูมิ เพื่อพบแพทย์เฉพาะทาง แรงงานไม่ย้ายถิ่นมีระดับรายได้ครัวเรือนต่อปีสูงกว่าแรงงานไม่ย้ายถิ่น (ตาราง 8) กลุ่มที่มีเศรษฐฐานะสูงส่วนใหญ่จะใช้ปรึกษาแพทย์เฉพาะทาง ไปพบทันตแพทย์หรือนักกายภาพบำบัดมากกว่า (Alberts, et al., 1997) การปรึกษาแพทย์ในกลุ่มที่มีรายได้ครัวเรือนสูงจะมากกว่ากลุ่มที่มีรายได้ครัวเรือนต่ำ (OR=1.15, 95%CI: 1.01, 1.30) (Fernandez de la Hoz and Leon, 1966) เป็นที่น่าสังเกตว่าแรงงานย้ายถิ่นที่ไม่มีสิทธิหลักประกัน เมื่อเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังปล่อยให้หายเอง ร้อยละ 3.9 มากกว่ากลุ่มแรงงานที่มีสิทธิหลักประกัน จากการศึกษาของสันทัด เสริมศรี และคณะ (2546) พบว่าคนจนจะปล่อยให้อาการเจ็บป่วยเป็นไปสักระยะหนึ่ง โดยไม่ได้ทำอะไรแต่ถ้าอาการเจ็บป่วยที่ประสบอยู่มีอาการไม่ทุเลาหรือระยะเวลาการเจ็บป่วยยาวนานออกไปคนจนผู้ไม่มีรายได้กลุ่มดังกล่าวก็จะไปใช้สถานีนอนมัยและโรงพยาบาลของรัฐ

เมื่อคู่มือการรักษาเฉลี่ยต่อครั้งในการใช้บริการ โรงพยาบาลของรัฐของแรงงานที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ เจ็บป่วยโรคติดเชื้อทางเดินหายใจส่วนต้นเฉียบพลัน 48-54 บาทต่อครั้ง โรคทางทันตกรรม 29-40 บาทต่อครั้ง การเจ็บป่วยโรคทางเดินอาหาร 22-33 บาทต่อครั้ง ค่ารักษาเฉลี่ยไม่สูงมากจนเป็นภาระกลุ่มแรงงานซึ่งแสดงถึงความสอดคล้องของกลไกหลักประกันสุขภาพและสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้ารัฐสามารถตอบสนองประชาชนได้ แต่การเจ็บป่วยด้วยอุบัติเหตุต่าง ๆ มีค่ารักษาเฉลี่ยยังสูง 353-791 บาทต่อครั้ง เนื่องจากหากเป็นการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุยานยนต์ จะต้องจ่ายเงินเองก่อนแล้วนำไปเบิกกับบริษัทประกันภัยตาม พ.ร.บ.ประกันภัยบุคคลที่ 3 หรือถ้ามีสิทธิประกันสังคมสถานพยาบาลก่อน โลมใช้สิทธิได้ ซึ่งตามเงื่อนไขการใช้สิทธิการรับบริการสาธารณสุขตามพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ตามมาตรา 10, 11,12 ผู้มีสิทธิตามกฎหมายว่าด้วยประกันสังคมให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยประกันสังคม กฎหมายว่าด้วยเงินทดแทนกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ ตามลำดับ (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2545)

จากผลการศึกษาแรงงานย้ายถิ่นที่ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ เมื่อเจ็บป่วยมีภาระค่าใช้จ่ายด้านรักษาพยาบาลที่ไม่รวมค่าเดินทางหรืออาหารเป็นต้นทุนทางการแพทย์ (medical cost) โดยเฉพาะค่ารักษาเฉลี่ยรวมจ่ายสูงกว่าแรงงานที่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพ ผลจากการไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพทำให้แรงงานใช้บริการร้านขายยา คลินิกเอกชนและโรงพยาบาลเอกชนมากกว่า ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลสูงกว่าทั้งของตนเองและครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยกันที่อำเภอสะเดา เป็นความเหลื่อมล้ำที่ยังพบความแตกต่าง (inequality) อยู่

